

II.

Om

Fyrre- og Gran- Skovene
i Norge.

af

Melchior Falch.

S 3

II

III

JOHN OF GLEN-STON

1600

IV

1600

83

Saa høilig som Norge trænger til Skov, da dets fornemste Producter, nemlig Fiskerie og Bergværker, udfordre aarlig saa meget; saa fornødent er det, at paasee, at Efterkommerne ei derpaa skal have for stor Mangel.

Søndmør, veed man, har for nærværende Tid deraf meget lidt; men foruden at een og anden Skribent har anført, at Søndmør forhen har været rigelig begavet med Skov, saa viser daglig Erfarenhed samme, hvor der ryddes.

For ungesfær fire Aar siden lod jeg oprykke af indhegnet Udmærk til min Gaard en Ager, hvor jeg saaede 2de Tønder Havre. Deraf blev opgravet over 30 Vinter-Læs meget store Fyrre-Rodder; hvilket Herr Kammerjunker Slotov og Herr Amtmand Teiste, der gave mig den Vre, nogle saa Dage at være hos mig, med Forundring ansaae.

Til denne store Ruin paa Skov har vel været adskillige Aarsager; men de fornemste anseer jeg at have været disse efterfølgende:

I.

At Beboerne selv udi de ældste Tider, paa Søndmør og andre Steder, med frie Villie og Forsæt satte Ild paa og opbrændte de Skove, der vare paa Derne og ved Havkanten, paa det ikke Søerøvere der, som deres Tilholdssted, skulde opholde sig, og giøre dem Skade. Saaledes veed man at sige, det tilgik paa Vigør. Den her paa Søndmør, som er i Omkreds 3 à 4 Meile, hvor der skulle have været saa tyk og stor Fyrre-Skov, at Solens Skin ikke kunde trænge

trænge sig der igiennem; men nu sees ikke eet Fyrretræ, uden et og andet Løvtræ, som til Zirat er planter.

2.

Udi de seenerer Tider kom Skotter, men besynderlig Hollændere, ind til Søndmør, og førde mange Skibsladninger aarlig med sig tilbage af adskillige Slags Træmaterialier, udi lang Tid, uden at betale derfor andet, end en skikkelig Arbejdsløn at regne. Disse, da Dernes Skove vare afbrændte og udhugne, maatte reise ind i Landet, og der ladde deres Skibe. Og da Bressundet, som gaaer ind til Søndmør, er det reeneeste og bredeste Indløb i Trondhiems Bugten for Skibe, saa søgde de og herhid, saa længe der var noget at faae. At det paa mange andre Steder ligeledes er tilgaaet, tvivler jeg ikke paa.

Efter en saadan uindskrænket Udsørsel af alle Sorter Træmaterialier, mærkedes Skovenes Aftagelse i hoi Grad; hvorfor Regieringen tilsidst forbød een og anden Sort at udsøres af Landet; men en Deel Sorter, saasom fornemmelig Bord, blev dog tilladt, deraf et vist Quantum efter Skovenes Bonitet og Beskaffenhed at skieres til Kjøbmands Bord, og udsøres. Hvilket Quantum skulle forud af Foged og Sorenskriver fastsættes ved en Forretning med Mænd, og det saaledes, at Skovene ikke skulde forringes, men vedvare bestandig.

Hvorledes slige Forretninger almindelig, og saavidt jeg har spurgt, ere giorte, det vil jeg her kortelig melde:

Efterat Skoveieren havde requireret, at der maatte holdes en Forretning over hans Skov, hvad der aarlig udi den, uden at betalte Skov skulle afsæge, kunde hugges og skieres til Bord, hvorefter han agtede ved Ansøgning at erhverve sig Kongelig Privilegium,

inde

int sandt Fogden og Sorenskriveren med opnævnte Mand sig paa Stedet, og forsoiede sig derefter at besee Skoven. Skoveieren, der onskede at faae Tilladelse, at skære aarlig det meeste, som kunde lade sig gjøre, vissde de kongelige Betientere og Mændene hen til det Sted eller de Steder, hvor den beste Skov var, og tillige befkrev dens Længde og Breede ei mindre, end den var. Efter saadan Syn og Befaring reiste de hjem til Aastedet, hvor der da blev undersøgt, hvad der forhen i Skoven var hugget og udbragt aarlig af Bord. Naar de derpaa havde erholdet Svar og Underretning, blev et vist Quantum deraf ansat, aarligen at kunne udbringes, uden at Skoven skulle forringes. Dette fastsatte Quantum tvivler jeg ikke paa, jo skeede med beste Overlæg; og anderledes hører jeg ikke endnu at skee. Men hvor utilstrækkeligt er det dog ikke, efter saadan Befaring at skionne om Foransorte. Jeg vil lade enhver domme, der har reist baade igiennem store og smaa Skove, hvor urigtigt det maatte blive, om de efter Befaling ved deres Giennemreise havde skionnet, hvad der aarlig af samme Skov eller Skove kunde hugges, uden at den i Tidens Længde skulle astage. Deres Skion maatte useilbarlig enten falde ud til Eiermandens store Skade, eller og til Skovenes Ruin, hvorefter vilde følge Næringsbrugenes Undergang.

Dette Quantum, som derefter blev bevilget at skæres paa Saugene efter allernaadigst erholdet Privilegium, skal, ikke andet jeg veed, de anordnede Hølsforster nu have noie Indseende med saaledes, at ikke Undermaals-Tømmer bliver hugget, og til Saugene henbragt for at skæres.

Det feiler vel ikke heller, at jo de kongelige Hølsforster indfinde sig ved Saugene, og eftersee samme; men tænker Nogen, at ikke Skoveierne vide Raad herimod? Jo, de veed visselig; endskiont

langt fra, at jeg siger, alle bruge det. Dette Raad veed jeg, de veed: at om Vinteren paa Føret kan de fiøre sit Undermaals-Tømmer i Nærværelsen af Saugen, dog i Skoven, eller i Skiul hist og her i smaa Dynger eller Partier, og efter hvert siden fiøre det paa Saugen; men det store Tømmer, som er Maals-Tømmer, at lade ligge paa Saugen uskaaret til sidst. Observeres og dette af Hølsforsten, og han spørger, hvoraf det kommer, at saa smale og smaa Bord ere skaarne? svares der: at de ere af de øverste Tømmer-Stokke af Træet; og Rodtømmer-Stokken gjør de straxen Anviisning paa Saugen, hvor den ligger. Findes der da ikke saa mange Rod-Stokke, hvilke egentlig ere de, som bør maales, imod hvad der findes i Mængde af de andre, foregive de igien: at af de nedfældte Træer har der været hugget 6 og 7 Tømmer-Stokke. Er dette ikke tilstrækkeligt, bliver Hugsten af Vindsælde og sygelige Træer. Foruden Foranførte kan jo en Skoveier lade nedfældte Træer, og fiøre dem om Vinteren paa Føret til Saugen, eller nær ved Saugen, saa lange, som de ere, i det mindste af 2 eller 3 Bords Længde. Kommer Hølsforsten da, og spørger, hvad det er for Slags Træer, der ligger? er det Tømmer til at bygge Huuse af; men saasnart han er reist, hugges de over, og da bliver det Tømmer at skiare Bord af.

Eigesaa naar Saugmesteren aartigen skal aflægge Ed paa, hvor mange Bord der aartigen paa den eller den Sang er skaaret; saa kan jo dette skee; da det staaer i Skoveierens Magt og frie Villie, at lade Saugmesteren være paa Saugen udi kort eller lang Tid efter Behag, og i hans Fraværelse indsætte enten sin Dreng, Huusmand eller anden, at Saugmesteren kan aflægge Ed paa, at han ikke har skaaret paa Saugen meer, end saa eller saa mange Bord, som

som bliver maaskee vel undertiden mindre, end bevilget er. Skal Skoveieren selv sværge, er jeg bange for, at mange af dem aflægge Sed paa Conditioner.

Uf dette og meere, som er for vidtloftigt at opregne, erfares, at alt for stor Odelæggelse paa Skov kan skee, endskjønt Hans Kongelige Majestet allernaadigst har indsat dem, der skal have Inspection over Skovene.

Uil at conservere Skovene, er vel intet bedre, end at der holdes en grundig og lovlig Forretning over samme, og det saaledes, at enhver, der læser Forretningen, kan skionne, om den nogenledes er giort rigtig, eller ikke.

Hvorledes dette efter mine Tanker kunde skee, og hvad Orden og Regler ved saadan Forretning bør bruges og iagttages, det vil jeg i efterfølgende 5te Post melde, og alene nu anføre, at de otte Mænd, som blive opnævnte til Skionsmænd i slige Forretninger, bør være unge og vittige Mænd, og tillige Mænd, der enten selv eie Skov, eller arbeide hos andre i Skov; men ikke de, der have aarlig Arbeide i den Skov, hvor Forretningen skal holdes. Disse Mænd bør 10 eller 12 Aar derefter indfinde sig igien i foransorte Skov, og overfare samme i saa mange Dage, som behøves, og derefter til næste Ting beede sig efter deres beste Skion, om Skoven har imidlertid aftaget eller tiltaget, hvilket disse Mænd, der ikke have Arbeide i Skoven, bedre da observere, end om de stændig arbeidede der. Har den aftaget, bør dets Quantum, som ved første Forretning var fastsat, nedsettes. Har den tiltaget, bør dets Quantum paalægges; og ikke uden et Interims-Privilegium at udstædes, forinden dette sidste er skeet.

Naar da Skoveieren derefter havde erhholdet Privilegium paa, hvor meget der kunde hugges og skæres til Bord, samt hvor meget

og hvad Sorter udi deres Privilegier er bevilget til Udførsel af Landet; saa holder jeg for, at Tolderen, saavel i nærmeste Kjøbstad som de andre Kjøbstæder, bør have Copie af saadanne Privilegier; og naar Skibene skulle tilladde med slige Materialier, da burde Kjøbmændene ikke aleneeste gjøre Angivelse paa Toldboden, hvad og hvor meget de laddede, men og hos hvem de havde kjøbt dem, og det under deres Haand; hvorimod Kjøbmændene igien burde forsyne sig med Beviis, hos hvem og af hvilken Skov de have kjøbt dem. Og naar da det bevilgede Quantum i Districtet for det Aar er udført af Landet, da aldeles ikke at tillades meere.

Skulde een eller anden i Districtet ville fare hen til en anden langt fraliggende Kjøbstad med deslige Materialier, da burde Saa-danne gjøre Angivelse paa næste Toldsted, paa hvor meget, af hvad Sort, og af hvis Skov det er, og derpaa saae Vasseer-Seddel til det Sted, de agte sig; i hvis Mangel Materialierne bør være consisquerede. Hvilket Quantum da bør komme i Betragtning, saavel ved den Toldbod i Districtet, hvorfra de ere førte, som ved den Toldbod, de komme til.

Det var at ønske, at Eed kunde blive mindre brugt, end skeer. Og naar det maatte skee, at det da skeede med Hoitidelighed og for en siddende Ret, og ei skriftlig, besynderlig af Bønder, der, som oftest, ei selv kunne skrive, men maae faae en anden at skrive for sig, og alene holde selv paa Pennen, naar Navnet underskrives, det de vel ikke ansee af stor Betydenhed.

At der have været alt for mange Fællesskaber paa Skov og Mark; og i Mangel af, at Skovene have været deelte og adskilte, har enhver hugget, som han har lystet; hvilket har ruineret Norges Sko-

Skove. Ja, naar een har hugget, har den anden ogsaa', dog ofte ikke deraf benyttet sig eller havt mindste Fordeel, da det i Skoven har lagt at raadne, hvoraf vises noksom Spor og Kiendtegn endda den Dag i Dag, og kan ikke beskues uden med Bedrøvelse, ret sigesom de havde været kiopte til at ødelægge den.

Til at faae Fællesskabet ophævet, ere vel Mange begierlige efter; men da saadanne Forretninger ere kostbare, og mange Jorddrotter og Embedsmænd lade det komme an paa deres Leilendinger, om de samme vil bekoste, og vil ei engang tage Deel i Bekostningerne med deres Leilendinger; saa blive endnu alt for saa Jorders Skov og Mark deelte og adskilte.

Desuden, naar een eller anden begynder at anlægge saadanne Aasteds-Forretninger, er det baade vanskeligt og bekosteligt, at bringe Endskaab paa dem, i det at der til saadanne Sager udfordres ordinaire Situations-Kort, hvilket Citanten bliver paalagt, om han ikke vil, at anskaffe. Skal Sagen da tage Ende, faaer de at reise til en Kiobstæd, for at forskaffe sig en duelig Mand, der kan anlægge Situations-Kort, som ventelig vil være brav salareret for sin Reise og Forretning. Og da her fra Søndmør til Bergen eller til Trondhiem, hvor saadanne Mænd kunde bekommes, er 30 Mile; saa kan man forestille sig, hvad saadan en Mand kan paastaae, her paa Stedet at komme, omendskiont han er nogenledes billig i sit Forlangende.

Heraf sees, hvor bekosteligt, langvarigt og besværligt det er, at faae Eiendommene adskilte. Og saa længe de ikke skilles ad, tænker jeg, at det er lidet bevendt med Skovenes Conservation, Landets Cultivation, Indhegninger og Dpnydninger, som nok er betydeligere end en Guldgrube i Landet.

Jeg har vovet det, som jeg tvivler paa, mange gjør, nemlig: at jeg udi 15 à 16 Aar har forrettet nogle og 40 slige Forretninger, uden at paalægge Nogen at anskaffe Situations-Kort. Og i en Tid af 60 Aar foran har her ikke været holdt flere end 4, saavidt jeg har spurgt og erfaret; men jeg er og forvissat om, isald nogen af mine Forretninger havde blevet indstævnet for Over-Retten, de havde paa min Bekostning blevet hjemvist, og maaskee jeg tillige med Mulct og Character havde blevet anseet, just fordi jeg havde dømt i Sagen uden at paalægge Parterne at anskaffe Situations-Kort.

Bed det de af mig ere blevne frie for Korters Anskaffelse, ere de og vorden frie for store Bekostninger, der har gjort dem begierlige efter Deeling; thi jeg har aldrig havt høiere for saadan Forretning, med Skyds og Diæt-Penge iberegnet, end 10 Rdlr.; og ikke heller burde jeg have meer, da Opsættelser aldrig har været skeet, naar Stevningen har været lovlig indrettet og forkyndet; men forinden jeg er reist fra Stedet, som ordinair har skeet den 4de Dag, er Sagen enten ved Forlig eller Dom bragt til Endskab. Lægger man nu til de øvrige medgaaende Udgifter til Laug-Retten, en Mand at gaae i Rette for sig, og Spise i disse Dage, ere de øvrige Bekostninger nok ikke løbne over 14 Rdlr., som er tilsammen 24 Rdlr. Saa vilde, om Situations-Kort skulle have været anlagt, nok Sagens Bekostninger ei have været mindre end 100 Rdlr., ja vel meer. Og det er saa Bønder i Stand til at bekoste; ikke heller ere Skovene af den Værdi paa mange Steder for nærværende Tid, (hvad de kunne blive, sees ikke saa meget paa), besynderlig her, at de for saadanne Bekostninger kunde i deres Livstid vente Erstatning.

At proponere des Aarsage om Situations-Korters Anskaffelse, det er ikke mine Tanker; thi de ere saa uomgængelig fornødne, at

hvis

hvis de ikke vare, kunde Over-Retterne ei skionne, om deslige Forretninger vare for Under-Retten gjort ret eller galt, eller om der var begaaet nogen Mistilighed, eller ikke. Men dette er mit Onske og Dismærke: Om der ikke kunde udfindes Midler til, at Situations-Rort kunde blive saa lidet kostbare, som mueligt.

Hvad jeg tænker, kunde skee, er dette: Hans Majestæt har allernaadigst udi de fleste Fogderier i Norge beskikket Hølsforster eller Skovinspektorer, som nyde, det jeg ikke andet veed, 200 Rdlr. aarlig Gage. Disse, holder jeg for, kunde tillige beskikkes til Conducere, naar de havde gjort sig kyndig og lagt sig efter den Videnskab, som Embedet udfordrer, det mindste een udi hvert Amt, imod at nyde for et Situations-Rort fra 3 til 6 Rdlr. i det høieste, og fri Skyld frem og tilbage, samt daglig udi Diæt-Penge 2 à 3 Mark Danske. Og ifald Hans Majestæt vilde forsikre saadanne, at, naar de udi en vis Tid troelig og med Accuratess havde forrettet dette Embede, de da skulde nyde en anden convenient Station, som de havde gjort sig beqvem til, og søgde: Saa skulde man ikke meget tvivle paa, at de baade ansaae foransøgte Belønning at være stor nok for deres Forretning, saa og ville det ikke mangle, at de ville saavel gjøre sig habile til dette Embede, som et andet, de siden tragede efter.

4.

Skov-Forpagtninger imod en vis aarlig Afgift til een eller anden, som fornemmelig er skeet med de kongelige og beneficerede Skove, indseer nok enhver baade at have været og er meget skadeligt, uden at jeg derover gjør nogen Beskrivelse. Jeg vil aleene ønske, at det aldrig maatte skee herefter. Bedre, tænker jeg, det er, at slige Skove paa offentlig Auction blive solgte til den Høistbydende, og Pengene at indkomme i Kongens Casse, end at Kongen skulle af dem

dem bekomme en maadelig Afgift aarligen i en kort Tid, da jeg stuerter, at de ei paa den Maade vilde vare længe. Ligesaa tænker jeg, at alle Kongens Almindinger burde sælges.

5.

En alt for hastig Resolution, om jeg maa sige, til at udstøde Privilegier til Bergverker og Manufacturer, hvorved dem er given en vis og anseelig Circumference af Skov, næsten ligesom de skulde have bemelte Skov, som oftest andre tilhørde, for intet. Og en alt for fri og ubehindret Behandling med slige Circumferences-Skove, hvor de hart ad for Fode, uden at det iblant har profiteret Nogen, ere nedhugne, der har været een af de store Aarsager til Skovenes Odelæggelse i Norge.

Jeg tænker, det vilde være baade nyttigt og fornødent, om man kunde faae paalidelig Underretning, hvad Bergverker og Manufacturer der har været i Brug, og for nærværende Tid ere i Norge. Hvad Profit aarlig ungefær de brugbare have kastet af sig; og hvad Skade vedkommende Participanterne have havt af de Verker, som de have været nødte til at nedlægge. Hvad Skove der have været til ethvert Verk, og i hvad Tilstand de have været; samt hvad Skove, og i hvad Tilstand de ere nu. Alt, for at man hverken skulde gjøre sig for store eller for smaa Tanker om deres Fordeelagtighed; ikke heller være alt for hastig og hidsig til nye Antæg; men lære af Formænds Skiebne, at man bør i slige Tilfælde gaae Trin for Trin frem, og det med Barsomhed og godt Overlæg, paa det hverken de selv eller Landet skal lide for stort Tab.

Jeg holder for, om der udi et eller andet District skulde findes et være gode Skove, og der tillige skulde opfindes gode Erter og Metaller, hvor Bergverker kunde anlægges; eller der skulde findes

Leilighed, at anlægge Teglsbrænderie, Glaspusterie, eller andet deslige, hvortil Skov udfordres, at der, forinden noget Privilegium bliver udstædt, for i Veien nøie, saavidt mueligt, undersøges og fastsættes, hvad Landet, i Henseende til Gaardene at vedligeholde og opbygge, kunde aarlig behøve. Dernæst, hvad Næringsbrug det District haver. Om bemelte Næringsbrug er almindeligt, eller særdeles for visse Folk og Familier. Af hvad Betydenhed samme er, og kan aarlig beregnes til. Om der til bemelte Næringsbrug udfordres megen Skov, eller liden, og hvor meget ungefær. Om bemelte Næringsbrug har tiltaget eller aftaget, samt om det er nogenledes aarlig bestandigt, eller ubestandigt; hvilket, jeg tænker, temmelig vist kunde mærkes deraf, om Folkemængden har tiltaget eller aftaget. Derefter, hvad det Bergverk eller Manufactur, som i det eller det District kunde anlægges, aarlig udfordrede af Skov. Om det Bergverk eller Manufactur efter beste Formodning kunde blive bestandigt. Hvad der af saadantlet Verk, naar det var sat i skikkelig Stand, aarligen kunde profiteres. Om mange Familier aarligen kunde derved leve og profitere, samt hvad. Hvad Kull der til saadant et Bergverk eller Manufactur aarligen udfordredes.

Naar dette var fastsat og anført, saa ville der skønnes, om det første Næringsbrug tilligemed det sidste, uden Fornærmelse for hinanden, kunde bruges; eller om eet af Deelene maa nedlægges. Befindes det, at eet af dem maa nedlægges, for ikke at begge med Tiden skal blive nedlagt; saa maa jo derpaa sees, at det mindst betydeligste og profitableste bliver nedlagt. Befindes begge Næringsbrug at importere ungefær lige meget aarlig; saa tænker jeg igjen, at det, som profiterer den almindelige Hob, bør præfereres for det, som ikkun profiterer visse Familier. Er man uvis om, enten begge

Næringsbrug kan blive ved Magt, eller ikke, af Frygt for Mangel paa Skov; saa maae jo Skovenes Mængde og Beskaffenhed undersøges.

Denne Undersøgning maa skee af Mænd, som rettelig kunne skionne om en Skovs Godhed eller Ringhed; og ei af saadanne, der aleene reise op og see hen i en Skov, eller fra Soen af Kaste Dine hen til den, og derefter enten gjøre en herlig Tale og Beskrivelse om Skoven eller Skovenes Bonitet, at de kan vare stedse og saa længe Verden staaer; eller igien gjøre dem alt for ringe; uden at producere noget Beviis eller i det mindste nogen Grund til deres Forretnings Rigtighed.

Nei. Jeg tænker, særdeles i saa betydelig en Sag, som angaaer det Almindelige, at det bør skee anderledes og paa saadan Maade, at enhver, som læser saadanne Forretninger, bør blive overbevist om, at den er gjort nogenledes, og, saavidt mueligt er, rigtig.

Hvordan saadan Forretning kunde skee, efter mine Tanker, det vil jeg nu melde efter forhen givne Vøste, naar jeg har erindret det, som for i Beien bør iagttages, som følger: Det første, man maa undersøge, er, at blive underrettet om Familiernes og de Jordbrugendes Tal i Districtet. 2) Hvad nødvendige Huuse, der ere og bør være til enhver Gaard og Familie. 3) Hvor meget der vil medgaae af diverse Sorter Materialier til ethvert Huus. 4) Hvor længe ethvert Huus, efterat det er opbygget (NB. af de Materialier, som nu saaes), kan staae og vare, indtil et andet i dets Sted maa opbygges. Dette sidste er vel det vanskeligste at blive underrettet om; men jeg tænker dog, at det noget nær kan skee, naar man tillige overveier, at de Huuse, som staae ved Søekanten, formedelst den der faldende idelige Damp og Skaadde, vaere kortere end de inde i Landet.

(Her

(Herom har jeg for 1½ Aar siden forfattet en oeconomisk Beregning, for saavidt Søndmør angaaer). Naar dette med mueligste Accuratesse var fastsat, saa seer man, hvad der aarlig vilde medgaae til Huusenes Opbyggelse og Vedligeholdelse, som det nødvendigeste i Landet, og bliver sandelig ingen Bagatelle.

Dernæst og paa lige saadan god Grund, maa der noie undersøges, hvad Materialier der aarlig vilde medgaae til det Næringsbrug, som forhen var i Landet; og derover af enhver Sort forfatte en grundig Beregning.

Eigesaa igien saa noie som mueligt at fastsætte, hvad Materialier og hvad Kull der aarligen udfordredes til det Jernverk eller Manufactur, som i Districtet kunde anlægges.

Efterat man saaledes haver faaet Beregning over, hvad der aarligen udfordredes; saa maa man igjen see, om dette Quantum kunde af Skovene aarligen udbringes, uden at de bleve formindskede og ødelagte.

Til dette at blive underrettet om, maatte man først tage et Situations-Kort over enhver Skovs Længde og Brede. Derefter noie forsøre og beskrive: Om den Strækning af Skov ligger paa en Berg- eller Fjeld-Side. Om samme ligger steil og brat, eller ikke. NB. Ved saadan Beskrivelse kan man, uden at have været paa Stedet, temmelig vist slutte, at, isald Fjeld-Siden gaaer meget steil, er der og liden Jord og Muld til at ernære Skoven, og folgelig ikke andet end kort og kroget Skov, som man kalder Kratfkov. Derimod, hælper den kun lidt efter lidt, er der ordinaire dyb Jord og Muld at ernære Skoven, og paa de Steder findes lang, høi, tyk og skøn Skov.

Saa beskriver man: om Skoven er tynd eller tyk. Eller ogsaa: om den paa eet Sted er tynd, men paa et andet Sted tyk. Hvorhelst, og hvor langt og breedt det er.

Naar dette er skeet, for at bevise Skovvepten, og tillige at skionne derom, bør man nedfælde nogle saa smaa unge Træer ved Soen eller nederst af Skoven, saa der oven for, og atter der oven for, om Skoven er af en lang Distance, og tilfidsst alleroverst, og hugge disse Træer af allernederst ved Roden. Man bør ikke udlede disse Træer af en besynderlig liden eller stor Væxt, men tage dem ligesom de falde eller forekomme i Skoven af den almindeligste Væxt. Disse afhugne Træers Længde bør maales, og eftersees, hvor gammelt det er, som man merker af de aarlige Udskud paa Træet, der for et hvert Aar viser sig som et Led om Træet; men da disse Udskud efter hvert, som Træet vover, tørrer, raadner, og falder af neden fra, saa trækker Træet en Bark over sig, der skjuler, besynderlig neden ved Roden, naar Træet er noget gammelt, Ledet; hvorfor man bør have med sig en Baandkniv eller andet Instrument, at raspe Barken af. Et Træet temmelig gammelt, saa er der og ordinært vopet nyt Træ neden ved Foden omkring Træet, som aldeles skjuler Ledet; og saa saaer man igien hugge af den omkring værende Huud saa længe, indtil man finder Ledet, som mærkes ved de inden i Træet siddende Nviste, som uden til ei sees.

Derefter saa bør de nedfældte Træers Tykkelse ved Roden maales, og eftersees, hvor mange Gaarer eller Sastkredse Træet indvendig i sig haver, som tælles inden fra Marven i Træet til Træets Huud og Bark. Disse Gaarer i Træet skal man conferere med Træets aarlige Udskud, for at see og derefter beskrive Træets Ælde.

Dette Forsøg maa ikke alene ske ved de Træer, som staae ved Soen eller nederst i Dalen, som meldt, gjøres; men endog med de Træer, som staae høiere op i Dalen og paa Fjeldet. Og da skal man ved saadan Besøring og Undersøgning see saa megen stor Forskiel paa Skovvekten, at Mange havde ikke forestillet sig det.

Dette maa iagttages, at naar et lidet Træ af Trøet spirer op af Jorden, da skyder det vel temmelig i Høiden, hvor Jordarten er god, men Tykkelsen bliver saare liden, og følgelig blive og Gaarerne eller Ringene i Træet saa meget subtile og smaa, at man har Møie for at tælle dem, besynderlig naar Træet er noget gammelt; men efter hvert, det skyder Rodderne ud, hvorved det trækker meere Saft af Jorden, bliver Tykkelsen større, og en længere Distance imellem Gaarerne inden i Træet. Og naar Træet næsten har naaet sin Høide, begynder det fornemmelig da først at blive tykt og saa Førlighed; følgelig bliver der da ogsaa en større Distance imellem Gaarerne i Træet. Dette bør i den Anledning observeres, at ingen skal tage fejl ved de nedfældte unge Træers Opmaalning af Længde og Tykkelse, og tænke: fordi dette unge Træ i 15 Aar ei er blevet tykkere, end saa og saa meget, saa kan man ikke vente, at det i 30 Aar bliver meere end dobbelt saa tykt. Nei, dette gaaer ikke an; men i dets Sted skal man tænke saa, naar Gaarerne i Træet ere afpassede og i Forretningen beskrevne: I 15 Aar har Træet saaet den og den Tykkelse, og efter hvert Aar er Distancen imellem Gaarerne blevet saa og saa meget større, og i det sidste Aar saa og saa stor; følgelig vil dette Træ blive saa og saa tykt, og saa eller saa langt, naar det bliver 30 Aar; Længden skønnes og meget af de øvrige Træers Væxt i Skoven. Dog maae de, som slige Forretninger skulle gjøre, vel mærke paa, at Skoven vøxer ikke alle Aar lige meget; og om Mis-

vejt det samme Aar, Forretningen holdes, skulle indtrefte, da maa det observeres og iagttages.

Ellers maa jeg her anføre, at det er forsikkert mig, at Fyrre og Gran skal tvende gange om Aaret trække Saft til sig, og skyde den fra sig igien. Skulde dette være rigtigt, maae og de Slags Træer aarlig sætte tvende gange Gaarer, og tvende gange Udskudder; hvilket er en Nødvendighed at blive underrettet om. Naar jeg hernæst skriver Noget, skal jeg melde om dets Rigtighed, eller ikke, isald Ingen imidlertid har gjort det, da jeg allerede har sat Forsøg derpaa.

Naar Skovvepten saaledes er betragtet og overseet, saa bør igien eftersees og beskrives, om Skoven er tynd eller den er tyk, og vel begroet. Er den tynd, saa drives ikke alesenste Groet, naar Træet kaster det fra sig, hist og her fra eet Sted til et andet; men naar det har sættet sig, staaer det og aabent for alt Veir, Kulde og Varme. Derimod, naar Skoven er vel begroet, tage de store Træer Vinden, Kulden og Varmen for en stor Deel fra de smaa, hvorover de bedre trives og vore.

Hvorledes Skoven er beliggende: Om den ligger imod de sydvestlige, vestlige, og nordvestlige Vinde, som ere de skarpeste og skadeligste Vinde for al Slags Veyt. Hvor disse Vinde støde paa, maa Skovenømmelig behandles, besynderlig naar den tillige er tynd, paa det ikke alesenste de spæde Opfud og unge Træer, af Vind og Sne, som drives med en stærk Force af de store hen paa de smaa Træer, ei skal brækkes af; men endog, naar Distancen imellem de store Træer er saa langt fra hinanden, at det ene ikke kan tage nogenledes Veiret fra det andet, og ligesom bære sælles Byrde; saa bliver der mange Vindsældinger. Og hvad Stormvindene ikke nedfælde, det skeer ved de nedfaldende Træer paa de andre hosstaaende, som derved

tage flere med sig; hvorover der bliver alt for stor Abning i Skoven. Om den Skov, hvorover Forretningen holdes, har nogen Ly eller Læ af anden hos sig staaende Skov. Om den ligger ind i Fiordene, eller ved Havet, hvor Vindene falde altid stærkere, men tillige meere jevne, end i Fiordene, da ventelig de der værende og imodstaaende Fjeld brække Vindene eller tage deres Force meget af.

Naar dette er fort i Pennen, saa beskrives igjen: Om der udi Skoven findes meget Saugtømmer, ordinaire af den eller den Tykkelse ved Roden, eller ikke; og saaledes Huustømmeret og andre Sorter; samt hvad Prisen paa Materialierne almindelig da er. Hvorfor jeg anseer nødvendigt, at beskrive Tykkelsen, er denne Marsag: At hvad der holdes for Saugtømmer paa eet Sted, det holdes for Huustømmer paa et andet Sted; og hvad der holdes for Huustømmer paa eet Sted, det holdes for fuldkomne Spærrer paa et andet Sted. Ved saadan Beskrivelse, først om Materialiernes Førlighed og Tykkelse til ethvert Slags Brug, og, for det andet, om Priserne, kan man paa temmelig fast Grundfaae Underretning, om der er megen Skov, eller ikke. Thi det slaaer vel ikke feil, ifald der ere store og skionne Skove, ere Priserne ringe; men ere der ringe Skove, ere Priserne høie; eller og maa derpaa være des større Afstræk til Landets Indvaanere, og altsaa udfordres der meere Skov, end andensteds. Tillige kan man nogenledes vist erfare, uden at see den, om Skoven er forhugget; thi er der meget Huustømmer og Spærrer, men lidt Saugtømmer, er Skoven forhugget.

Naar da Skoven, som meldt, er beskrevet, sc. dens Længde og Breede, Situation, Bøxter, Godhed eller Ringhed, Tykkelse og Førlighed, Jorden, hvorudi den vøxer ic; saa udtager man kun een
eller

eller tvende smaa Strækninger, efter Skovens Bessaffenhed, af en vis Distance, fra det nederste til det øverste af Skoven, og nøie forfarer og overlægger, hvad der udi denne liden Distance ethvert Aar kunde hugges til Bord, Master, Bielker, Huustømmer, Spærer, Stavveed til Fønder 2c; og hvor mange Læster Kull af denne liden Distance der kunde udbringes, uden at Skoven skulde ruineres; og derefter beregne, hvad den øvrige Strækning, i Proportion af den liden, aarligen kunde bringe af sig; hvorefter det aarlige Quantum fastsættes.

Bed saadan Forretning kan Kongen, de høie Ministre, og enhver, naar alting nøie og rigtig er iagttaget og beskrevet, temmelig vist erfare, om den, der har gjort slige Forretninger, har forrettet dem nogenledes rigtig, eller ikke. Ganske accurat, kan man ikke vente. Ligesaa vil slige Forretninger, meere end i eet Tilfælde, komme til stor Nytte og Oplysning, baade nu og i sildigere Tider.

Dette vil jeg og erindre, at naar saadan Beskrivelse, som meldt, skeer, saa sees og eftersees, at den ene Skov er ikke saa tienslig til eet Slags som til et andet Slags Brug; saasom Skov, der staaer paa Fjeld og Berg-Sider, og bliver gemeenlig kort, tyk, og kroget, samt vover seent, er ordinair ikke andet tienslig til, end til Indveed, saasom til Baand, Rnytter, Rnæer 2c. i Fartsøier, og til Kull ved Bergværker og Manufacturer. Den Skov, som staaer paa sumpige Steder, og er gemeenlig meget tynd, er ligeledes fornemlig tienslig til Kull, endskjønt bemeldte Kull ere ikke af de beste. Derimod er den Skov i Dalene, hvis Strækning er lidt hældende, saa Vandet kan vinde derfra, ordinair rank, høi, og uden Dviste, vover og langt hyppigere der, end paa forommeldte Steder. Udi denne Skov kan man vente, at der blive skionne Mastetræer,
gode

godt Saugtommer, fuldkomne Bieker ic, men saa krogede og uduelige Træer, der kunde brændes til Kull, uden hvad Top-Ender af de nedfaldte Træer til Saugtommer, Bieker ic, efter Skovens Størrelse og den bevilgede Hugst, angik; altsaa bør man ikke alle tider vente det største Quantum Kull af de største Skove. Og hvem kunde vel herefter have Hierte til at lade saadan Skov opbrændes til Kull, som vilde blive saa kostbar, begierlig og umistelig.

Udi de ældre Tider kan man erfare, ja ikke længere Tid, end fra 1683, det Berg-Ordinancen giver tilkiende, at alt, uden Master, ligesom skulde være destineret Tiden, for at Bergværkerne kunde drives; hvilket, jeg slutter mig til, foranledigedes deraf, at der da vare saa store og overflødige Skove i Norge, at man meende, de snart aldrig kunde tage Ende; samt de store Fordeele, de ventede af Bergværker og Manufacturer; hvorom de vel og iblant gjorde sig større Tanker, end de siden ofte befandt, da de erfarede, at mange deslige Anlæg gik i Røg og Bind, efterat store Skove vare ødelagte.

Men da Regjeringen siden blev underrettet om, at de i de Flestes Tanker uendelige Skove saa mærkelig toge af, at der endog saa paa sine Steder blev megen Mangel paa Skov, Skovene fornødelst Mangelen bleve saa meget mere kostbare; saa have vi, Gud skee Tak, faaet seenerne Forordninger og Anstalter til Skovenes Conservation. Og maaffee der endnu kan komme den Anstalt, at intet Privilegium bliver udstød, endog i de skovrigeste Districter, førend der er udbrækket en 4000 Tønder Malm, for da at erfare om Grubens eller Grubernes Bestandighed eller ikke. Hvilken Anstalt, jeg tænker, var tienslig baade for Participanterne og Landet.

Eigesaa tør der vel med Tiden komme den Foranstaltning, at ingen Mas-Ovn maa opbygges, forinden Skovene ere besigtigede

i de Districter, hvor de agtede at opsætte Mas-Dov. Og isald der da befandtes Skov, saavel til Landets egen Fornødenhed, som til Bergverk eller Manufactur, at der da bliver ansat et vist Quantum Kull aarligen til ethvert Brug.

Jeg maa spørge: Skulde det ikke være baade billigere og tienligere, at der ikke saa hastig blev udviist nogen Circumference til et Bergverk, og ikke sat Priis paa Kullene; men at Participanterne selv fastsatte en skikkelig Priis, hvad de for en Last Kull vilde give paa visse Aar, og forskaffede nogle saa Kullbrændere til at vise Almueen Maaden, om Districtet ikke var vant til at brænde Kull; alt for at vænne dem til det Næringsbrug, de ei for vare vante til, og at betage dem den Frygt, at deres Indretning og Arbeide skulle mislinge, og de selgelig ei have nogen Fortieneste, men Tab, som ofte skeer, og gjør en stor Hinder i alle nye Anlæg; hvilken Priis de igien kunde nedsætte efter Omstændighederne. Hvorfor jeg tænker saa, er dette:

1) At jeg troer, ethvert District, som var vant til Arbeide, og havde ikke andet at stole paa, end sine Hænders Gierninger, vilde de med Glæde arbeide, naar de saae, at de derved kunde leve og fortiene; og altsaa unødigt, at befale dem dertil.

2) Naar derved var en nogenledes efter deres Stand og Arbeide proportioneret Fortieneste for i Veien ansat til Løn, hvem vilde da ikke bringe tilveie, alt hvad han kunde, for at fortiene; ja vel meer end han burde. Og hvor snart vilde man da ikke komme efter, om Belønningen var sat for høit; og altsaa igien kunde nedsætte den.

3) Hvor rimelig vilde da ikke enhver, der eiede Skov, behandle den, og see til, at det, som var just tienligt at opbrændes til Kull, blev dertil anvendt, og den øvrige Skov forteret, ethvert til sit Brug. Saaledes

tænker jeg, det burde skee, naar Rigets allerstørste og umisteligste Herlighed, som er Skov, skulle conserveres.

Derimod tænker jeg: Om en Circumference af Skov blev udviist til et Bergverk og Manufactur, og deraf fastsat, hvad Quantum Kull aarligen skulde leveres, samt Priis derpaa, og bemeldte Priis var liden for Arbejderne, og end mindre for Skoveierene; der da bestandig vilde skee, som forhen er skeet, og vel maaskee endnu skeer: at Arbejderne, der burde tage Bindsældinger, Kort, Kroget, og Kratføv, Top-Ender, uduelige Træer &c., for at brændes til Kull, toge og nedfældede Skoven for Gode, for at gjøre Arbeidet og Beskostningerne des lettere, for at leve; og hvem vilde forundre sig derover? men hvad Skade blev det vel ikke?

Skulde alligevel en vis Circumference til Bergverker udvises; et vist Quantum Kull fastsættes for enhver at levere; og en vis Priis paa Kullene ansættes, for at være des vissere paa at faae det Behovende aarlig: saa bør efterfølgende Poster nøie iagttages:

1) Om der udi Districtet er kostbarere at leve og holde Dienere, end udi andre Districter og paa andre Steder.

2) Om Skovene og Træ-Materialierne ere der i ringere Priis, end paa andre Steder; eller om de ere i større Priis.

3) Hvad Næringsbrug der forhen haver været paa det Sted; og af hvad Betydning for den almindelige Hob.

4) Om Skovenes Situation i Districtet er af den Besskaffenhed, at Kullenes Transport bliver kort og let, eller lang og besværlig.

5) Om Skovenes Besskaffenhed er enten af den Bort, at en stor Deel deraf kunde bruges til Kull; eller af den Besskaffenhed, at ikke stort andet kunde destineres til Jlden, end Top-Enderne af de nedfældte Træer og en Deel andre sygelige Træer; hvilket at bringe tilveie fra her og

der udi Marken, vilde koste meget meer Arbeide, end hvor der er en Mængde Krat og Kroget Skov paa hinanden. Det er at sige: i flæt og ringe Skov vil Kullene koste mindre Arbeide, end i god Skov.

J Henseende til disse Undersøgninger vil jeg have erindret, som jeg formeener er billigt, at Arbeiderne kan i det mindste have aarlig den samme Fordeel af Kullbrænderiets, som af sit forrige Næringsbrug; og Skoveierne kan nyde den samme Profit af deres Skov til Kull, som de ved andet og nødvendig Brug i Landet af samme kunde nyde; thi i Mangel deraf vil Participanterne i Bergværkerne og Manufacturerne saavel trække af Skoveierne som af Arbeiderne den Fordeel, som dem med Rette tilkom, og de af andre kunde faae. Og naar Participanterne ikke dette kan, bør Bergverket eller Manufacturet nedlægges, omendskiont de selv kunde have nogen Profit.

Til Slutning maa jeg melde: At det nok vilde have sin store Nytte, og være høilig fornødent, at der overalt i Norge bleve tagne Situations-Kort, og holdt grundige og lovlige Besigtigelser over alle Norges Skove, paa det, naar nye Anlæg hist og her kunde iværksættes, hvor en Deel, som oftest, ere med, andre imod, Hans Majestet da baade kunde see, om det i Henseende til Skov paa det Sted kunde lade sig gjøre, eller ikke; saa og forekomme de Erklæringer, Commissioner ic., der vilde indtrefte, naar noget Nyt skulde anlægges; hvilket siden sandelig vil blive meere uvis at faae den sande Oplysning, om det kunde og burde skee, end forud. Og da Norges Vel berøer paa Norges Skoves Conservation, saa trøster jeg mig og ved, at det skeer, om ikke i min, saa dog efter min Tid.

